

УДК 911.3

Кондрась Н. М., студ.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Внутрірегіональні відміни зовнішньоекономічного потенціалу Рівненської області

Здійснено суспільно-географічний аналіз зовнішньоекономічної діяльності у Рівненській області. Проаналізованого видові та просторові особливості її реалізації у регіоні. Розроблено типізацію адміністративних районів області щодо ефективності зовнішньоекономічної діяльності.

The socio-geographical analysis of foreign trade activities in the Rivne region are disclosed. The spatial features as well as species differences of foreign trade activities development in the region are explored. The typification of Rivne region

administrative districts using the index of foreign economic activities effectiveness is conducted.

Вступ. Жодна країна світу, на якому б рівні економіки не знаходилася, не може нормально розвиватись поза світовим господарством, без тісних економічних зв'язків з іншими країнами світу. Міжнародні економічні зв'язки – це система господарських зв'язків між національними економіками країн на основі міжнародного поділу праці. Саме ці зв'язки сприяють зростанню національного доходу, прискореному розвитку науково-технічного прогресу, підвищенню рівня життя населення країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок в дослідження зовнішньоекономічної діяльності та її регіональному аспектів зробили такі вчені А. Авдєйчева, А. Алімова, А. І. Амоша, Н. В. Архирейська, М. Бандман, К. М. Горб, Н.М. Дук, Л. Красіна, В. Кузнєцова, К. В. Наливайченко, А. В. Стеценко, О. Г. Ткаченко, В. В. Третяк, С. Савін, Г. І. Філіна, Актуальним залишається аналіз внутрірегіональних відмінностей здійснення зовнішньоекономічної діяльності регіонів України.

Формулювання цілей статті. Метою написання статті є аналіз регіональних аспектів зовнішньоекономічної діяльності Рівненської області, типізація регіонів за рівнем зовнішньоекономічної діяльності та обґрунтування чинників розвитку зовнішньоекономічних зв'язків. Основним завданням є виявлення внутрірегіональних особливостей розвитку зовнішньоекономічної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Упродовж останнього десятиріччя до настання глобальної фінансово-економічної кризи прямі іноземні інвестиції в країни, що розвиваються, були найефективнішим інструментів стимулювання розвитку та впровадження сучасних технологій, інноваційних змін та вдосконалень. Проте, якщо іншим країнам Східної Європи вдалося зміцнити свій потенціал і залучити іноземний капітал, Україна так і не змогла створити умови, сприятливі для прямих іноземних інвестицій. Незважаючи на те, що деякі чинники сприяють залученню капіталу для здійснення інвестицій – це низька вартість праці, розмір ринку, близькість до ЄС, природні ресурси, інші чинники (зокрема низький захист інвестицій, рівень банківських послуг, відсутність верховенства права, корупція та недостатня мобільність трудових ресурсів) роблять область менш привабливою.

Географічні аспекти зовнішньоекономічної діяльності Рівненської області визначаються діяльністю суб'єктів господарської діяльності регіону та іноземних суб'єктів господарської діяльності і вона побудована на взаємовідносинах між ними, що має місце як на території області, так і за її межами.

Зовнішня торгівля товарами зокрема експорт складає 322,3 млн. дол. (2009 р.)[2] і визначається найбільшою часткою експорту мінеральних

продуктів (25,6%), що зумовлено продажем за кордон бурштину (область єдина в Україні має два розвідані родовища дорогоцінного каменю – бурштину, який розробляється державним підприємством “Укрбурштин”, крім того, на трьох ділянках проводяться геологорозвідувальні роботи), граніту та базальту в першу чергу в країні Європи [4]. Другий показник експорту це продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості, тобто продукція “Рівнеазоту”(25%) - це мінеральні добрива(продукція підприємства користується попитом в 40 країнах світу). Третій за значення показник це деревина і вироби з неї (20,5 – 65,9849 млн. дол.). В області працює "Свиспан Лімітед", що спеціалізується на виробництві деревостружкових не оброблених та ламінованих плит. Продукція користується підвищеним попитом, займає провідне місце на ринку країн СНД. Питома вага виробництва деревостружкових плит у загальнодержавному обсязі становить понад 20 відсотків [3]. Завод знаходиться в Костопільському районі. Також виробництвом продукції з деревини займається Товариство з обмеженою відповідальністю "ОДЕК" Україна – найбільший виробник сортової, великоформатної, водостійкої, екологічно безпечної фанери в Україні, широкої сфери застосування. Виробництво сірників здійснює Рівненська сірникова фабрика (ТзОВ „Українська сірникова фабрика”) введена в експлуатацію у 1999 році проектною потужністю 630 млн. коробок на рік. Продукція підприємства поставляється в усі регіони держави та на експорт.

Значну частку експорту займають механічне обладнання, машини та механізми, електрообладнання (8,2 % - 26,3077 млн. дол.)[2], чим займаються такі підприємства: Рівненський завод високовольтної апаратури – одне з найбільших в СНД підприємств з виробництва високовольтної комутаційної апаратури. Підприємство поставляє продукцію на вітчизняний ринок і на 45 ринків країн Європи, Азії і Африки. Трансформаторні підстанції з перетворенням напруги від 110 до 0,4 кВ, десятки інших типів комутаційних апаратів, а також виробів господарського призначення. Також поставками за кордон займається Товариство з обмеженою відповідальністю "РЗВА-ЕЛЕКТРИК" – провідне підприємство в галузі машинобудування області і єдиний виробник комплектних трансформаторних підстанцій різних модифікацій, комплектних розподільчих пристроїв для теплових і атомних електростанцій, вугільно-добувних та металургійних підприємств. Найбільша кількість товарів експортується в Російську Федерацію (26,8%), Польщу (19,9%) та Білорусь (7,0%).

Структура імпорту не значно відрізняється від експорту і найвищу частку мають продукція хімічної промисловості (20,5 %) (азот), механічне обладнання, машини та механізми, електрообладнання та їх частини, присторої для записування або відтворення зображення звуку(обладнання для РАЕС, обладнання для підприємства “Газотрон Люкс”, “Агроресурс” та ін.). Треті за значенням завезення транспортні засоби і шляхове обладнання (13%), що визначається реконструкцією автомобільної дороги Київ – Чоп на території

області італійською та турецькою компаніями. Імпорт товарів здійснюється Російською Федерацією (16,3%), Німеччина (16,1%), Латвія (14,5%) та Польща (9,9%).

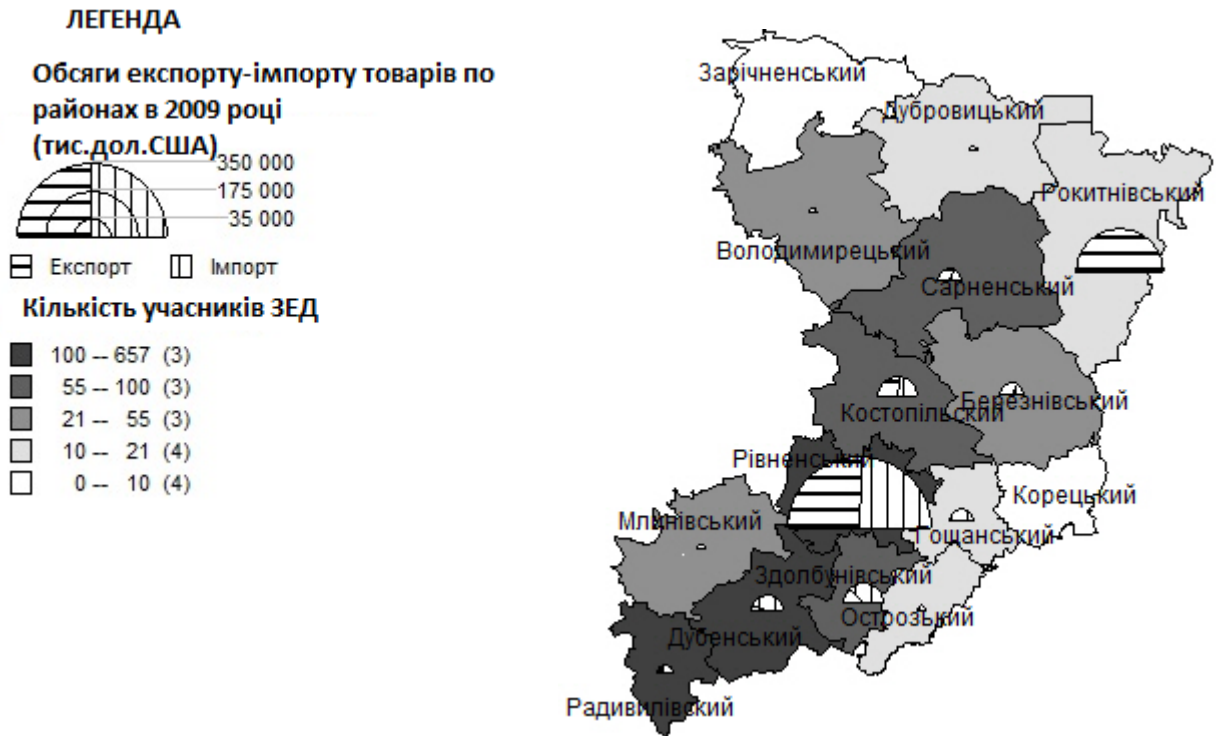

Рис.1 Обсяги експорту-імпорту товарів Рівненської області у 2009 році (за даним [2])

Як видно з рис. 1 за кількістю учасників ЗЕД та здійсненням зовнішньоекономічної торгівлі товарами райони Рівненської області можна згрупувати на три типи.

Перший тип це райони з найактивнішою зовнішньоекономічною діяльністю це Рівненський, Рокитнівський, Здолбунівський та Костопільський і це визначається найвищою інтенсивністю інвестиційних процесів в цих районах, що сприяє конкурентоспоможності продукції підприємств на зовнішньому ринку. Тобто зовнішньоекономічна діяльність головним чином визначається експортом товарів на зовнішні ринки. А саме продукції хімічної промисловості та машинобудування в Рівненському районі і Рівному, продукції будівельних матеріалів в Здолбунівському, деревообробка має місце у Костопільському районі і Рокитнівський визначається виробництвом склотари та продукції деревообробної промисловості (продукція Держлісгоспу йде на експорт). На території Рокитнівського району працюють 5 щебеневих заводів, серед них ВАТ “Рокитнівський спецкар’єр”. Імпортують у ці райони продукцію машинобудування, за рахунок переоснащення підприємств-учасників ЗЕД (інвестиційна діяльність спрямована на введення новітніх технологій). В цих районах спостерігається значне використання ПРП і розвиток промисловості,

що в свою чергу забезпечує високий рівень розвитку зовнішньоекономічних зв'язків. Упровадження сучасних технологій видобутку та комплексного використання місцевих корисних копалин, які були введені інвесторами з Австралії, Німеччини, Польщі, Білорусі (гранітів, базальтів, торфу, туфів, сировини для виробництва будівельних матеріалів та скловиробів) забезпечило їх експорт. Оновлення основних фондів, упровадження новітніх технологій з поліпшеними техніко-економічними показниками, зменшеною енерго- і ресурсоемністю виробництва, що відбулось за рахунок грошових вкладень інвесторів покращило рівень економічного розвитку цих районів. В цьому типі районів реалізуються 5 інвестиційних проєктів Dyckerhoff Zement International GmbH, склозавод ЗАТ „Консюмерс-Скло-Зоря”, інвестиції в ТОВ „Свиспан Лімітед”, бетонний завод “Ліхтнер Бетон Рівне”, ТОВ “ОДЕК” Україна.

Другий тип районів це середній рівень зовнішньоекономічної активності Сарненський, Березнівський, Гоцанський, Дубенський райони. У Сарненському районі це визначається експортом продукції добувної промисловості, а саме граніту та бурштину. Березнівський район, Дубенський та Гоцанський район – досить значна зовнішньоекономічна активність спостерігається за рахунок імпорту продукції машинобудування для введення в експлуатацію нових підприємств. Ці райони у структурі економіки визначаються насамперед деревообробкою, видобувною промисловістю та виробництвом продукції легкої та харчової промисловості. Щодо частини залучення інвестицій у економіку, то вона визначається насамперед надходженнями в легку промисловість Гоцанського та Дубенського районів. У Сарненському та Березнівському районі інвестиції можуть бути залучені в деревообробку. В цих регіонах не значний рівень залучення новітніх досягнень в економіку та реорганізації промисловості, що в свою чергу не сприяє розвитку зовнішньоекономічних зв'язків. Інвестиційні проєкти, що мають місце це ТзОВ «Країна Смаку» ТМ «Полісся» (проте існують певні перешкоди на шляху розвитку цього поцесу - держава не повертає податок на додану вартість і заборгувала уже 8 мільйонів гривень інвесторам; сума, яку обіцяють повернути, менша одного мільйона[7]), фабрика з пошиття одягу медичного призначення.

Третій тип це райони з низьким рівнем розвитку зовнішньоекономічної торгівлі, а саме Радивилівський, Демидівський, Млинівський, Острозький, Володимирецький та Дубровицький. Ці райони не виділяються в структурі області новітнім переоснащенням підприємств і в більшості з них сальдо зовнішньої торгівлі від'ємне. В свою чергу це також може бути зумовлено не значними запасами природних ресурсів недостатнім рівнем розвитку агропромислового комплексу (лише Радивилівський і Дубенський райони визначаються родючими сільськогосподарськими угіддями). Головною сферою діяльності цих районів є сільське господарство та переробка його продуктів.

Інвестиційні проекти це ТОВ «Х плюс Х ЮЕй» виробництво газобетонних блоків, ТОВ «Дубровицький комплекс «Віпос».

Зарічненський та Корецький райони не потрапили ні до однієї з груп за браком інформації про зовнішньоекономічну діяльність цих районів. Та в обсягах промислового виробництва області сумарний обсяг виробництва у Зарічненському, Корецькому становить 0,3 % загальнообласного.

Така типізація визначена насамперед регіональними особливостями економічного розвитку кожного з районів, що пов'язано з рівнем інвестиційного забезпечення та інноваційного розвитку. Модернізація господарського комплексу регіонів та забезпечення конкурентоспроможності їх продукції на зовнішньому та внутрішньому ринках сприятиме забезпеченню комплексного використання та збереження природних сировинних ресурсів, дотримання екологічних вимог, підвищення ефективності використання транзитного і туристично-рекреаційного потенціалу регіону.[3]

Табл. 1

Типізація зовнішньоекономічної діяльності Рівненської області (за даними 1,4)

Типи районів	Інвестиційні проекти	Експорт % типу	Імпорт % типу	Зовнішньоекономічна діяльність %	Кількість учасників ЗЕД
1 тип райони з найвищим рівнем розвитку зовнішньоекономічної діяльності Рівненський Рокитнівський Здолбунівський Костопільський	1.Компанія Dyckerhoff Zement International Gmbx (власник здолбунівського заводу "Волинь Цемент") 700 млн грн, 2.Склозавод ЗАТ „Консюмерс-Скло-Зоря” 25 млн. дол. США (Рівненський район) 25 млн.дол.США 3.„Сорбес Лімітед” інвестиції в ТОВ „Свиспан Лімітед” в м. Костополі 4.Бетонний завод “Ліхтнер	68,2	79,7	(409390,4 тис.дол.США) 70,5%	804

	Бетон Рівне 15 млн грн 5.ТОВ «ОДЕК» Україна» 41,0 млн. грн. Загальна сума вкладень у цьому типі 119 млн.дол.США				
2 група райони з середнім рівнем розвитку зовнішньо-економічної діяльності Сарненський, Березнівський, Гощанський, Дубенський	1.Завод з виробництва заморожених напівфабрикаті в ТзОВ «Країна Смаку» ТМ «Полісся» 10 млн.євро. 2.Фабрика з пошиття одягу медичного призначення (Гощанський район) 7млн.євро 3.Кар'єр нерудних копалин «Технобуд» Lafarge Aggregates (Сарненський район) Загальна сума вкладень у цьому типі 23,3 млн.дол.США	25,9%	8,2%	18,1% (105120 дол.США) тис.	252
3 група райони з низьким рівнем розвитку зовнішньо-економічної діяльності Радивилівський, Демидівський, Млинівський, Острозький, Володимирецький, Дубровицький	1.ТОВ «Х плюс Х ЮЕй» виробництво газобетонних блоків 14 млн. грн. (Острозький район) 2.ТОВ «Дубровицький комплекс «Віпос» (Дубровицького	1,9%	3,8%	2,9% (16842,5 дол.США) тис.	178

	району) Загальна сума вкладень у цьому типі 1,75 млн.дол.США				
--	--	--	--	--	--

Щодо структури зовнішньої торгівлі послугами, то вона головним чином визначається наданням транспортних послуг – 64% в експорті (через область проходить Пан'європейський транспортний коридор Балтійське море – Чорне море та Пан'європейський транспортний коридор № 3 (Берлін-Вроцлав-Краків-Львів-Київ)). Найбільше цих послуг отримує Російська Федерація, Австрія, Італія та Німеччина. В імпорті визначальними є різні ділові, професійні та технічні послуги – 51,7%.

Рис. 2 Прямі іноземні інвестиції в Рівненську область за видами економічної діяльності. (за даними [2])

Найбільше інвестиційних вкладень надходить з Німеччини цим займається компанія *Dyckerhoff Zement International GmbH* (власник долбунівського заводу "Волинь Цемент"). Протягом трьох останніх років власник контрольного пакета акцій вклав у модернізацію підприємства понад 700 мільйонів гривень. Підприємство переходить на нову технологію виробництва, модернізує печі, працює над новою упаковкою для захисту від підробок. Також надходження коштів забезпечує підприємство «Сент Гобен»у ЗАТ «Консюмерс-Скло-Зоря» – це один з провідних виробників стандартної та ексклюзивної склотари в Україні, завод якого розташований в м. Рівне. Високоякісну продукцію виготовлену з дотриманням найвищих європейських стандартів. Також значна кількість інвестицій вкладенна Сполученим Королівством (62941,5 тис. дол.)[2].

Забезпечення підвищення інвестиційної привабливості найпріоритетніших економічних об'єктів в межах області повинно прямо сприяти більш ефективному використанню широкого спектру ресурсів Рівненщини, з особливою увагою – на її північні райони, які є найменш економічно розвинутими [4].

Головними чинниками, що зумовлюють низький рівень розвитку зовнішньоекономічної діяльності Рівненської області є:

1) велика енергоресурсоемність устаткування, що знижує конкурентоспроможність продукції районів на зовнішніх ринках;

2) низький рівень використання існуючих виробничих площ у харчовій промисловості;

3) значний ступінь зносу основних засобів та їх моральна застарілість, найбільша в сільському господарстві та переробній промисловості Рівненської області;

4) більшість продукції сільського господарства виробляється в господарствах населення з відповідно низькою продуктивністю праці;

5) низький рівень впровадження сучасних агротехнологій у рослинництві і тваринництві.

6) переважна більшість продукції сільського господарства області не відповідає міжнародним стандартам, що унеможливує її експорт;

7) державна підтримка недостатня, а окремих пріоритетних для регіону галузей (льонарство) - відсутня взагалі.

8) У південній густонаселеній лісостеповій частині області (Радивилівський, Демидівський та частина Острозького району) земельні ділянки сильно розчленовані, що утруднює формування крупних земельних масивів, необхідних для ведення високорентабельного рослинництва і тваринництва.[3]

Для забезпечення розвитку зовнішньоекономічної діяльності потрібно забезпечити в регіоні сприятливий інвестиційний та підприємницький клімату; спростити реєстраційно-дозвільні процедури; впровадити податкові пільги для легкої промисловості, сільськогосподарського машинобудування, енергоефективних технологій, готельного бізнесу; запровадити ринок землі сільськогосподарського призначення.

Без здійснення зовнішньоекономічних операцій побудова ринкової системи господарювання неможлива. Поступове входження України у світовий економічний простір виявляється в розширенні її економічних, політичних, торгових, фінансово-кредитних, господарських і технологічних зв'язків з іншими країнами світу. Встановлення тісних міждержавних зв'язків дає змогу активно включатися в процеси міжнародної економічної інтеграції, а просування вітчизняних товарів за кордон дає можливість розширити ринки збуту для українського товаровиробника.[6].

Висновки та перспективи подальших розвідок. Як показує аналіз у загальній структурі зовнішньоекономічної діяльності України Рівненська область не має високого рівня розвитку зовнішньоекономічних зв'язків, найменшою є частка імпорту та експорту послуг. Щодо інвестиційної діяльності у області, то капіталовкладення іноземців майже не торкаються об'єктів соціальної сфери, зокрема туристичної інфраструктури, закладів освіти, науки та медицини. Все більша частка коштів спрямовується на короткострокові проекти, а це в свою чергу говорить лише про бажання інвесторів найшвидше отримати економічну вигоду, без розвитку регіону. Проте є багато позитивних моментів: на промислових підприємствах вводяться інновації та обладнання з мінімальним шкідливим впливом на навколишнє середовище, створюються нові робочі місця, надходять кошти у бюджет регіону, поліпшується його імідж на загальноукраїнському рівні.

Список використаних джерел:

1. Дорогунцов С. І. Розміщення продуктивних сил України: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / Дорогунцов С. І., Заяц Т. А., Пітюренко Ю. І., та ін. — К.: КНЕУ, 2005. — 988 с.
2. Мороз Ю. В. (за редакцією) Статистичний щорічник Рівненської області за 2009 рік. — Рівне.: Управління інформатизації Головного управління статистики в Рівненській області, 2010. — с.182 – 302.
3. Матеріали Стратегії економічного та соціального розвитку Рівненської області на період до 2015 року «Західна брама»
4. <http://www.rv.gov.ua/>- Рівненська обласна державна адміністрація
5. <http://www.rcci.rivne.com.ua> – Рівненська торгово-промислова палата
6. <http://www.confcontact.com/>htm7. <http://ogo.ua/articles/view/2011-01-19/htm>-Рівненська газета “ОГО”